

EU:s inverkan på den svenska välfärdens personal inom vård och omsorg

Att ha en fungerande välfärd är något vi inte bör ta för givet. Det behövs nya metoder och insatser som gör att vi kan fortsätta att möta samhällets välfärdsbehov och välfärdstjänster både på europeisk- och nationell nivå. Artikeln kommer att fokusera på hur EU:s beslut kan påverka den svenska välfärdens personal inom vård och omsorg genom att undersöka vilken inverkan kompetenspakten och arbetstidsdirektivet har.

I dagsläget är cirka 20 % av EU:s medborgare över 65 år och EU kommissionen förutspår att det kommer att överstiga till 30% 2050.¹ En växande åldrande befolkning innebär ett ökat behov av resurser för vård- och äldreomsorgen som gör att fler medborgare behöver tillgång till välfärdstjänster, samtidigt som de ekonomiska resurserna minskar på grund av en mindre arbetsutförande befolkningsgrupp. Det som är oroväckande är att vårddyrkena såsom undersköterskor, sjuksköterskor och vårdbiträden är tre av EU:s 42 identifierade bristyrken.² Därför har kompetensförsörjning blivit en viktig prioritet på EU-nivå för att möta dagens och framtidens kompetensbehov på arbetsmarknaden.³

EU:s lagar och beslut påverkar den svenska välfärden eftersom EU:s lagar implementeras i Sverige men också på lokal och regional nivå.⁴ EU har jobbat med att göra välfärden till en långsiktig prioritet vilket har resulterat i Europaåret för kompetens 2023–2024 som är en del av kompetenspakten⁵. Kompetenspakten syftar till att säkerställa en arbetskraft som uppfyller dagens och framtidens behov på arbetskraft. Dessutom har det kommit en ny tolkning av EU:s lagstiftning, arbetstidsdirektivet⁶, som garanterar personal i kommuner och regioner rätt till 11 timmars dygnsvila.⁷

---

¹ EU-kommissionen (2023), *Befolkningsutvecklingens effekter i EU*, https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/new-push-european-democracy/impact-demographic-change-europe_sv.

² Fredrik Haglund (2024), *EU-plan ska fylla luckor på arbetsmarknaden*, Europaportalen, <https://www.europaportalen.se/2024/03/eu-plan-ska-fylla-luckor-pa-arbetsmarknaden>.

³ EU-kommissionen (u.å), *Europaåret för kompetens 2023*, https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/european-year-skills-2023_sv.

⁴ Malin Looberger (2021), *EU påverkar lokalpolitiken*. Sveriges Kommuner och Regioner, <https://skr.se/skr/demokratiledningstyrning/euinternationellt/eukommunerochregioner.401.html>.

⁵ Europeiska kommissionen (u.å) *En kompetenspakt*, <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1517&langId=sv>.

⁶ Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/88/EG av den 4 november 2003 om arbetstidens förläggning i vissa avseenden (arbetstidsdirektivet).

⁷ Europeiska kommissionen (2023) *Dygnsvila*, https://sweden.representation.ec.europa.eu/news/dygnsvila-2023-10-03_sv

EU:s och Sveriges välfärdspolitik

Insatserna som EU har gjort för välfärdens utmaningar härstammar från EU:s sociala pelare. I den sociala pelaren ingår handlingsplanen för sociala rättigheter där 20 prioriteringar beskriver målen för EU:s sociala rättigheter för år 2030. Prioritering 9 handlar om att säkerställa en balans mellan arbete och privatliv som går att koppla till EU:s satsning på folkhälsan.⁸

Den svenska välfärdsmodellen bygger på en generös socialpolitik som garanterar alla medborgare rätten till ekonomisk trygghet, social trygghet och hälsa.⁹ Det är hälsodefinitionen av välfärd som kommer att vara fokus i artikeln.

Vad har EU gjort för att främja den svenska välfärden för personal inom vård och omsorg?

På grund av det skiftande demografiska läget ges en tydlig indikation på vilka behov som finns för anställning inom välfärdens olika verksamheter. Trots det står i nuläget 21 % i åldern 20–64 utanför arbetsmarknaden i EU.¹⁰ Förra året i maj inleddes Europaåret för kompetens av EU-kommissionen i syfte att kunna erbjuda livslångt lärande och ge människor och företag kunskaper för att kunna bidra till den gröna- och digitala omställningen. Det handlar om att vi ska bli konkurrenskraftiga på arbetsmarknaden och möta arbetsmarknadens behov. EU har därför lagt fram ett åtgärds paket som syftar till att minska kompetensbristen på arbetsmarknaden genom att bland annat erbjuda utbildningar som 3,5 miljoner människor i EU:s medlemsländer har tagit del av.¹¹

Ny tolkning av arbetstidsdirektivet år 2023

---

⁸ Europeiska kommissionen (2021), *Handlingsplan för den europeiska pelaren för sociala rättigheter*, <https://op.europa.eu/webpub/empl/european-pillar-of-social-rights/sv/>.

⁹ Regeringskansliet (2007), *Den svenska modellen*, <https://www.regeringen.se/contentassets/fff5fa87a5274d48aa1f24400a27ca72/den-svenska-modellen.pdf>.

¹⁰ Lena Bernhardt (2018), *Ekonomisk jämställdhet långt borta i EU*, SCB, SCB <https://www.scb.se/hitta-statistik/artiklar/2018/ekonomisk-jamstalldhet-langt-borta-i-eu/>.

¹¹ Europeiska kommissionen (u.å), *Europaåret för kompetens 2023*. https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/european-year-skills-2023_sv.

EU:s arbetstidsdirektiv (2003/88/EG) från 2003 reglerar arbetstid och semester för arbetstagare inom EU. För att bidra till säker och hälsosam arbetsmiljö har EU-länderna enats om olika minimikrav i arbetstidsdirektivet, bland annat vad gäller arbetstagares rätt till vila. I artikel 3 fastställs arbetstagarnas rätt till dygnsvila på minst 11 timmar i följd per 24 timmars period. Däremot har EU:s medlemsländer rätt till att begära undantag för rätten till dygnsvila vilket framhävs i artikel 17 och 18.¹² Efter cirka 30 avgöranden från EU-domstolen angående arbetstidsdirektivet kom det år 2023 ett tolkningsmeddelande från kommissionen med en ny tolkning av bestämmelserna för dygnsvila.¹³

Den nya tolkningen av arbetstidsdirektivet 2023 i EU, påverkar medarbetare i kommuner och regioner. Det har kommit att innebära stora förändringar för personal i vård och omsorg eftersom en ny schemaläggning behövs för att kunna garantera personalen rätt till sin 11 timmars dygnsvila i följd per 24 timmars period.¹⁴ Arbetstidsdirektivet kan på sätt betraktas som positivt i den bemärkelse att vård- och omsorgspersonal får rätt till sin dygnsvila och förbättrar arbetstagarnas hälsa och säkerhet. Detta resulterar i att vårdpersonalen får tillgång till en balans mellan arbete och privatliv som är prioritering 9 i EU:s handlingsplan för sociala rättigheter. I nuläget är vårdpersonal fortfarande överrepresenterade när det kommer till sjukfrånvaro och sjukskrivningar.¹⁵ Dock finns det många som inte är helt nöjda med det arbetstidsdirektivets utformning. Konsekvensen för personal inom vård och omsorg innebär en ny schemaläggning som skapar en oro för fler arbetspass och mindre längdighet, eftersom arbetspassen blir kortare. För kommuner och regioner finns en oro som grundar sig i att det inte kommer finnas tillräckligt med personal i både glesbygd och storstad men också att personal behöver gå ner i tjänst för att klara av pendlingen till arbetet.¹⁶

Kompetenspaktens och arbetstidsdirektivets konsekvenser

EU har ett stort behov av arbetskraft när det kommer till att fylla de platserna på arbetsmarknaden inom bristyrkena. Som tidigare nämnt är kompetenspakten ett betydelsefullt åtgärds paket som kan hjälpa människor att få rätt kompetens på arbetsmarknaden för att

---

¹² Europeiska kommissionen (2023), *Dygnsvila*, https://sweden.representation.ec.europa.eu/news/dygnsvila-2023-10-03_sv <https://skr.se/skr/arbetsgivarekollektivavtal/arbetstid/dygnsvila.68896.html>.

¹³ Meddelande från kommissionen, *Tolkningsmeddelande om Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/88/EG om arbetstidens förläggning i vissa avseenden*.

¹⁴ Sveriges Kommuner och Regioner (2024) *Dygnsvila, nya bestämmelser*, <https://skr.se/skr/arbetsgivarekollektivavtal/arbetstid/dygnsvila.68896.html>

¹⁵ Försäkringskassan (2022) *Fortfarande störst antal sjukfall inom vård- och omsorg*, Fortfarande störst antal sjukfall inom vård- och omsorg - Försäkringskassan ([forsakringskassan.se](https://www.forsakringskassan.se)).

¹⁶ Per Bengtsson (2023) *Erik går ner i tid för att klara dygnsvilan- oro i vården inför skärpta reglerna*, Vårdfokus, <https://www.vardfokus.se/nyheter/erik-gar-ner-i-tid-for-att-klara-dygnsvilan-oro-i-varden-infor-skarpta-reglerna/>.

kunna uppnå högre sysselstning på arbetsmarknaden. Dock kan kompetenspakten anses vara otillräcklig eftersom det behövs fler instrument och verktyg för att minska kompetensbristen. Migrationspakten kan komma att spela en viktig roll i denna bemärkelse. På grund av bristen på kvalificerad arbetskraft i EU, kan migrationspakten bidra med att vi lockar till oss arbetskraft inom exempelvis vård och omsorg utanför Europas gränser.

I sydöstra Skåne anordnades ett webinarium om kompetensförsörjning där sydöstra Skånes kommuner deltog. Det som togs upp av sydöstra Skånes kommuner var att det finns ett stort kompetensbehov, särskilt när det kommer till vård och omsorg. Kompetenspakten bidrar till att fler utbildar sig som gr att arbetstagare fr möjlighet till att vidareutbildning. Det handlar alltså inte om att vi har brist på arbetskraft utan att vi inte har kapacitet att utnyttja den. Lsningen till problemet gr endast inte att åtgärdas genom att rekrytera fler utan det finns ett stort behov av ökad kompetens inom flera områden på arbetsmarknaden.

Arbetsdirektivet resulterar i en bättre folkhälsa för EU-medborgarna. Att ha en kort dygnsvila över lång tid kan få negativa konsekvenser eftersom det påverkar personalens förmåga att utföra sitt arbete. När personalen är trötta r det lätt att göra misstag, vilket kan vara en stor säkerhetsrisk fr både patienterna och för personalens mentala hälsa. Att utsättas för arbetspass där dygnsvilan inte upprtthlls under en kortare period har visat sig vara skadligt för hälsan samt har ett samband till stressrelaterade sjukdomar. Exempelvis infördes reglerad dygnsvila inom vård och omsorg i Bergen i Norge, vilket gjorde stora skillnader för minskade sjukskrivningar och sjukfrånvaro för personal inom vård och omsorg.¹⁷ I slutändan r dessa EU-initiativ viktiga för den svenska välfärden och dess arbetstagare inom vård och hälsa. Även om personal inom vård och omsorg argumenterar att de fr kortare lngledighet finns det vetenskapligt bevis för att det är viktigt med 11 timmars dygnsvila. Konsekvenserna av att få otillräckligt vila mellan arbetspassen resulterat i sjukskrivningar och sjukfrånvaro, vilket den svenska välfärden inte gynnas av. På så sätt gr det att säga att EU gynnar den svenska välfärden och dess personal inom vård och omsorg. Det gr den på grund av att det möjliggör en bra balans mellan jobb och fritid.

Författare: Louise Bergman

---

¹⁷ Anna Norby (2023), *Dygnsvila- så kan ni ta stöd av forskningen*, Suntarbetsliv, <https://www.suntarbetsliv.se/forskning/organisatorisk-och-social-arbetsmiljo/dygnsvila-sa-kan-ni-ta-stod-av-forskningen/>.